

Lagerovanje koncesija

Ispod hercegovačke zemlje u Bosiljini kod Posušja nalazi se rudno bogatstvo – bijeli kamen vapnenac koji se koristi za proizvodnju papira, boja, ljepila, plastike pa i lijekova. Pravo na njegovu eksploataciju polaže lokalna firma „Lager“ koja je u vlasništvu Milenka Bašića.

Bašić je planirao da će od ovog posla zarađivati četiri miliona maraka godišnje. Dodatne milione mogao bi zaraditi kopanjem kamena na drugoj lokaciji u Posušju, mrkog uglja u Sanskom Mostu i radom vjetroelektrane u Tomislavgradu jer njegove firme imaju koncesije i za ove poslove.

Dokumentacija pokazuje da su institucije vlasti pogodovala „Lageru“ pri dodjeli poslova. Neke od ugovora je ova firma dobila iako nije ispunila uslove ili prethodne obaveze. U Unsko-sanskom kantonu (USK) su joj umanjene koncesione naknade, a u Zapadnohercegovačkom (ZHK) joj je odobrena odgoda plaćanja naknada.

„Ljudi su jaki kao država. Dabogda imao po sto ‘Lagera’ na kantonu“, kaže Hasan Bajrektarević iz Ministarstva privrede USK koje je dodijelilo jednu od koncesija.

Iako je obećavao mnogo, ne plaća koncesione naknade redovno – umjesto milion KM koliko je trebao uplatiti do sada, u budžete je legla tek polovina tog novca. Dva kamenoloma ne rade, iz rudnika je iskopana manja količina uglja, a vjetroelektranu nije ni počeo graditi.

Borba za izmjenu ugovora u Bosiljini

„Lager“ iz Posušja je zastupao i prodavao građevinske mašine, a onda se počeo baviti i rudarstvom.

Firma je u junu 2013. dobila na godinu dana koncesiju za istraživanje kamena u Bosiljni kod Posušja, a već sljedeće godine i pravo na njegovu eksploataciju. Firma je u to vrijeme procijenila da na toj lokaciji ima skoro 24 miliona kubika bijelog kamena koji bi mogao donositi godišnji profit od oko četiri miliona maraka.

Za područje Bosiljne „Lager“ traži smanjenje obaveze godišnjeg iskopa od 300.000 kubika uglja – količine koju su prethodno sami predložili i zahvaljujući tome dobili koncesiju (Foto: CIN)

„Lager“ je na javnom pozivu ponudio Vladi ZHK da će godišnje iskopati 300.000 kubika kamena i platiti po 0,40 KM naknade za svaki iskopani kubik. Kanton je tako mogao računati na godišnji prihod od 120.000 KM. „Lager“ je dodatno trebao platiti i 6.930 KM naknade za korištenje zemljišta na eksploatacionom području, bez obzira da li je ugovorena količina kamena iskopana ili ne.

To je bilo najmanje četiri puta bolje od ponuda konkurentskih firmi „Dravel“ i „Mineralne sirovine“. One su ponudile veće koncesione naknade – 0,43 KM i 0,50 KM, ali manji iskop sirovine – 45.000 kubika, odnosno 60.000 kubika – pa je Vlada ZHK izabrala „Lager“ jer je na papiru od njega imala najveću korist.

U augustu 2014. godine su potpisali koncesioni ugovor koji „Lageru“ daje pravo na eksploataciju bijelog kamena do 2043. godine i obavezuje ga na uplatu koncesionih naknada.

Dvije godine nakon potpisivanja „Lager“ je od Vlade ZHK prvi put zatražio izmjenu ugovora. Tvrdili su da ne mogu iskopati ugovorenu količinu jer su zakasnili sa radovima zbog problema sa dozvolom za kopanje te da su u međuvremenu izgubili potencijalnog partnera i pretrpjeli finansijsku štetu.

Kantonalna Vlada im je odložila plaćanje naknade za iskopani

kamen do dobijanja dozvole, krajem decembra 2016. godine. Međutim, Kantonalno pravobranilaštvo se usprotivilo zahtjevima za odlaganje uplate naknade za korištenje eksploatacijskog zemljišta i smanjenje količine kamena sa 300.000 na 70.000 kubika. To bi godišnju naknadu smanjilo na 28.000 KM – više od četiri puta.

Pravobraniteljica Gordana Nenadić je upozorila Vladu ZHK da u tom slučaju „Lagerova“ ponuda više ne bi bila najbolji izbor za Kanton.

Objasnila je da bi se za ovako velike promjene ugovora morao ponoviti javni poziv ili obavijestiti druge ponuđače da se izjasne o izmijenjenim okolnostima, posebno zato što eksploatacija nije ni počela.

Predstavnici „Lagera“ su insistirali da Pravobranilaštvo da zeleno svjetlo za izmjenu. Dolazili su na razgovore i inicirali zajedničke sastanke kod kantonalnog premijera Zdenka Čosića, ali pravobraniteljica Nenadić nije promijenila mišljenje.

„Ne možeš tražiti ono što je mimo zakona“, kaže ona.

Stavovi i argumenti Pravobranilaštva su spriječili potpisivanje aneksa ugovora, potvrdio je za Centar za istraživačko novinarstvo (CIN) premijer Čosić.

Iako je „Lager“ krajem 2016. godine dobio sve dozvole za rad i postavio silose za preradu, nikada nije počeo kopati kamen.

„Koncesionar još uvijek, očito, nema interesa da krene sa eksploatacijom“, kaže kantonalni inspektor rudarsko-geološke struke Jakov Konta.

Nelegalan iskop na Osoju

Inspektor Konta je i ranije nadgledao „Lagerove“ poslove. U martu 2014. godine je zaustavio radove na kamenolomu u

posuškom mjestu Osoje jer su kopali bez dozvole za rad.

„Lager“ je kratko kopao na Osoju iako nema dozvolu za istraživanje i eksploataciju kamena (Foto: CIN)

„Lager“ je imao koncesiju za istraživanje na ovoj lokaciji koju mu je izdalo Ministarstvo privrede ZHK. Međutim, nije imao potrebnu dozvolu za istraživanje zbog čega nije ni smio započeti radove.

„Nikada nije dobivena dozvola za istraživanje“, kaže inspektor Konta koji je o zabrani obavijestio resorno ministarstvo.

Uprkos tome, Bašićeva firma je počela kopati zemlju i vaditi kamene blokove da bi usred inspekcijske zabrane u aprilu 2014. godine javila Ministarstvu da su završeni istražni radovi i ispunjen uslov za potpisivanje koncesije za eksploataciju kamena.

Predstavnici „Lagera“ su već u maju sa premijerom Ćosićem potpisali ugovor za vađenje dvije hiljade kubika godišnje do 2043. Za svaki iskopani kubik moraju plaćati dvije KM, uz dodatnih 390 KM godišnje za korištenje zemljišta za iskopavanje.

Na ovoj lokaciji ima 835 hiljada kubika kamena koji bi, zavisno od kvaliteta, mogao dostići cijenu i do 500 KM po kubiku.

Inspektoru Konti nije jasno kako je „Lager“ dobio ugovor za eksploataciju, s obzirom da nije imao dozvolu za istraživanje.

„Dobio je koncesijski ugovor na eksploataciju, (...) ali opet nije mogao ništa raditi jer i moje rješenje, odnosno inspektora rješenje o zabrani stoji ‘sve dok ne ishodiš dozvolu za istraživanje’“, kaže Konta.

Protiv vlasnika „Lagera“ Milenka Bašića (u sredini) vodi se

istraga u Hrvatskoj, a u BiH protiv njegove firme parnični postupak za naplatu duga (Foto: CIN)

Milenko Bašić je od njega tražio da poništi zabranu, zvao ga i slao poruke koje je inspektor proslijedio Ministarstvu unutrašnjih poslova i tužilaštvu.

S obzirom da se kamenolom počeo praviti na mjestu koje za to nije bilo planirano i da o tome nisu bili obaviješteni, mještani Osoja su se pobunili. Uputili su više urgencija nadležnim institucijama i pokrenuli sudske sporove kojim su, uz ostalo, poništili okolišnu dozvolu koju je „Lager“ dobio za ovaj kamenolom.

„Lager“ je do sada trebao platiti oko 560.000 KM naknade za istraživanje i eksploataciju kamena u Bosiljnu i na Osoju, a platio je tek 82 hiljade KM. To je mogao biti osnov za raskidanje ugovora, ali do toga nije došlo.

Vlada ih je u 2020. oslobodila plaćanja polovice godišnje koncesione naknade za Bosiljnu, što je iznos od 63.463 KM, dok ih je za dio duga za ovo područje tužila. Općinski sud u Širokom Brijegu je nepravosnažnom presudom utvrdio da „Lager“ duguje 120.000 KM po računima iz 2017. i 2018. godine. Pravobraniteljica Gordana Nenadić kaže da su tužbu zasnovali na računima koje su dobili iz nadležnog ministarstva. „Ne možemo mi samostalno tužiti čovjeka ako ne znamo šta je na terenu, šta je platio, šta nije platio.“

Ministar privrede ZHK Dario Sesar nije želio govoriti za CIN o ovoj temi, kao ni predstavnici „Lagera“.

Pravobranilac protiv ugovora

„Lager“ je 2014. godine zatražio od Ministarstva privrede USK koncesiju za eksploataciju uglja u Kamengradu kod Sanskog Mosta. Naveli su da imaju mašine i iskustvo u eksploataciji sirovina pa je tadašnji ministar Vid Šantić pokrenuo pregovore i uključio Vladu USK, Komisiju za koncesije i Općinu Sanski

Most koje su izdale sve saglasnosti do jula 2015. godine.

Na mjestu koje je „Lager“ dobio pod koncesiju u Sanskom Mostu nekada je radilo državno preduzeće Rudnik „Kamengrad“. Privatiziran je 2003. javnim upisom dionica tokom kojeg su novi vlasnici, uz ostalo, dobili i dozvolu za eksploataciju uglja i obavezu da za eksploataciju traže koncesiju.

Većinski dioničari Alexander Hrkač i Mirsad Durić su pozvali vasnika „Lagera“ Milenka Bašića 2011. godine na saradnju. Dogovorili su da će Bašićeve mašine kopati zemlju i ugalj u vrijednosti 3,8 miliona KM, a zauzvrat bi mu dali suvlasništvo u Rudniku. Radovi su trajali par mjeseci i zaustavljeni su Bašićevom odlukom. On je odustao od dogovora. Aktivirao je mjenice za naplatu duga za izvedene radove, blokirao račune Rudnika i tražio pokretanje stečajnog postupka, a potom je od Ministarstva privrede USK zatražio koncesiju.

Iako je i Rudnik prethodno tražio isto, Ministarstvo je prednost dalo „Lageru“ i s njim potpisalo ugovor krajem 2015. godine. „Dobro došao, ‘Lageru’ dragi!“, rekao je Hasan Bajrektarević.

Nakon što su pregovori završeni, mjesec dana prije potpisivanja ugovora, Vlada je izmijenila obračun koncesionih naknada u korist „Lagera“. Prema novom obračunu, koncesionar će za tonu uglja plaćati 0,80 KM – dva i po puta manje nego do tada.

Šantić kaže da je izmjenu tražio „Lager“, a Vlada je pristala jer je bilo u interesu Kantona da se koncesija dodijeli. „Gledajte, da nije to tada riješeno, to se nikada ne bi riješilo i to bi propalo i Kanton tu ne bi imao nikakvih prihoda.“

Nacrt koncesionog ugovora po novim po „Lager“ povoljnijim tarifama upućen je Pravobranilaštvu USK na očitovanje u septembru 2015. Kantonalni pravobranilac Vahid Ćoralić je u mišljenju naveo da potpisivanje ovakvog ugovora sa „Lagerom“

može biti štetno. On je obrazložio da ugovor ne treba potpisivati sa novim koncesionim naknadama jer su pregovori završeni u vrijeme važećih starih obračuna.

Ćoralić je objasnio da je trebalo raspisati javni poziv za koncesiju i da nisu ispunjeni uslovi za samoinicijativnu ponudu jer, uz ostalo, ni „Lager“ ni Vlada nisu uradili studiju ekonomske opravdanosti koja bi pokazala kakav interes građani imaju od ovog posla.

„A zna moj pravobranitelj nešto, brate dragi“, kaže Bajrektarević iz Ministarstva privrede USK, uz konstataciju kako mišljenje pravobranitelja nije obavezujuće.

Uprkos upozorenjima pravobranioca „Lager“ je u oktobru 2015. godine dobio koncesioni ugovor za eksploataciju uglja na period od 30 godina i sa povoljnijim naknadama. Na raspolaganju mu je površina od 1.067 hektara koji čuvaju skoro 69 miliona tona rezervi uglja. Ugovorom je „Lageru“ ostavljena i mogućnost izgradnje termoelektrane uz rudnik.

„Oni su sigurno znali da je ‘Lager’ sigurno ozbiljna firma i da će sigurno ozbiljan posao napraviti“, rekao je vlasnik „Lagera“ Milenko Bašić u kratkom razgovoru za CIN.

„Lager“ je za pet godina iskopao oko 180.000 tona uglja u Kamengradu i za to platio 144 hiljade KM (Foto: CIN)

Tokom pregovora sa institucijama USK „Lager“ je obećao investirati 10,5 miliona maraka u eksploataciju uglja. Vlastima su kao osiguranje dali Odluku i plan investiranja u periodu 2014-2018, dokument koji su sami poništili i prije nego što će im Vlada USK ponuditi ugovor.

Po potpisivanju ugovora „Lager“ je unaprijed uplatio pola miliona maraka, čime je pokrio troškove petogodišnjeg korištenja zemlje i kopanja uglja. Za pet godina iskopao je 180 hiljada tona uglja, dok se prije rata na površinskom kopu

godišnje kopalo i do 300 hiljada tona uglja.

Bašićev „Lager“ u Hrvatskoj ima kompaniju C.E.M.P. koja je 2017. godine preuzela firmu „VE Gradina“ iz Tomislavgrada. Ova firma ima koncesiju i sve potrebne dozvole za izgradnju lokalne vjetroelektrane, a potrebna je još građevinska dozvola za početak radova.

Vjetroelektrana će koncesione naknade plaćati tek nakon što bude puštena u rad, a godišnje bi trebala proizvoditi 143,6 GWh struje. To je oko tri posto ukupne električne energije koju su u prošloj godini potrošila domaćinstva u Bosni i Hercegovini.

U Hrvatskoj C.E.M.P. ima vjetroelektranu kod Knina. Ured za suzbijanje korupcije i organizovanog kriminala (USKOK) ga istražuje zbog sumnji da su njegov vlasnik Milenko Bašić i direktor Dragan Stipić namjeravali podmititi Josipu Rimac, tadašnju državnu tajnicu u Ministarstvu uprave Republike Hrvatske, kako bi uprkos neispunjavanju svih uslova osigurali da vjetroelektrana dobije potrebne dozvole i bude puštena u rad.

O ovim događajima je u maju 2020. godine pokrenuta istraga, ali optužnica još nije podignuta.